

Назаренко І. М.,
НТУУ "КПІ", м. Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті описуються сучасні тенденції у викладанні іноземної мови у вищих навчальних закладах у рамках реформування навчального процесу в вузах України згідно з загальноєвропейськими вимогами до якості освіти. Розглядаються такі сучасні методи, як комунікативний, проектний та діяльнісний. Окрема увага приділяється дистанційній формі навчання. Наводяться чинники, необхідні для успішної реалізації дистанційної освіти.

Ключові слова: комунікативний метод, проектний метод, діяльнісний метод, дистанційне навчання.

В статье описываются современные тенденции в преподавании иностранного языка в высших учебных заведениях в рамках реформирования учебного процесса в вузах Украины соответствующие с общеевропейскими требованиями к качеству образования. Рассматриваются такие современные методы, как коммуникативный, проектный и деятельный. Отдельное внимание уделяется дистанционной форме обучения. Приводятся факторы, необходимые для успешной реализации дистанционного обучения.

Ключевые слова: коммуникативный метод, проектный метод, деятельный метод, дистанционное обучение.

This article describes modern tendencies in foreign language teaching in higher educational institutions. The topic is moreover actual due to the reforming process in Ukrainian higher education and its goal to meet common European requirements to higher education. In the article the following methods are described: communicative method, project learning method as well as active learning method. Distance learning is given separate attention. Some conditions necessary for its successful application are described.

Key words: communicative method, project learning method, active learning method, distance learning.

Перехід до ринкових відносин, нові соціально-економічні умови розвитку Української держави, її входження до світового співтовариства спонукають до змін у всіх сферах суспільного життя, зокрема, в системі освіти, яка становить основу відтворення інтелектуального й духовного потенціалу народу, слугує потужним засобом розв'язання проблем розвитку науки й техніки, культури та національного відродження, станов-

лення державності, утвердження принципів демократії, професіоналізації життя країни тощо.

У цьому контексті перед вищими навчальними закладами постає відповідальне завдання, а саме забезпечити високопрофесійну підготовку фахівців, здатних розв'язувати складні проблеми розбудови демократичної держави.

Потреби нашої держави у висококваліфікованих спеціалістах, здатних до встановлення ділових контактів та ділового співробітництва з іноземними партнерами, спеціалістах, що володіють іноземною мовою на фаховому рівні, знаходять відображення в робочих навчальних програмах вищих навчальних закладів (ВНЗ) країни.

Сьогодні відбувається реформування навчального процесу в вузах України згідно з загальноєвропейськими вимогами до якості освіти: інформатизація освітнього простору, інтеграційні процеси в сучасній вітчизняній освіті, налагодження українськими ВНЗ співпраці з європейським навчальними закладами в сфері навчальної та наукової діяльності, студентські міжнародні обміни, можливість здобуття другої вищої освіти та навчання за магістерськими програмами за кордоном тощо.

З огляду на це метою навчання іноземної мови в вищій школі на сучасному етапі є оволодіння студентами комунікативними компетенціями, що дозволять реалізувати їхні знання, уміння, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань у реальних життєвих ситуаціях. При цьому формування компетенції необхідно розглядати як завдання освіти, спрямоване на забезпечення майбутнього фахівця можливістю самореалізації в суспільстві шляхом врахування контексту діяльності студента, його життєвого досвіду, сфери інтересів, бажань, духовних потреб, світогляду, емоційно-почуттєвої сфери й статусу особистості в колективі тощо.

Тому виникає завдання у розгляді в межах нашої статті методів викладання іноземних мов у вищій школі, які б слугували покращенню якості підготовки студентів та підвищенню рівня їхньої мовної компетенції.

Відомо, що для оптимального підбору того чи іншого методу викладання відповідно до рівня знань, потреб, інтересів студентів, важливо володіти новітніми методами викладання іноземної мови, спеціальними техніками та прийомами, оскільки методи навчання не є простими алгоритмізованими одиницями. Їхнє раціональне і вмотивоване використання на заняттях з іноземної мови вимагає креативного підходу з боку викладача, адже "педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога" [6, с. 159-160].

При цьому слід нагадати, що традиційно [1, с. 320] методи навчання розглядаються як упорядковані способи діяльності викладача і студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань.

Реалізація методу навчання здійснюється шляхом використання ряду прийомів (тобто сукупності конкретних навчальних ситуацій, які сприяють досягненню мети конкретного методу), різноманітних прийомів та робочих технік.

Разом з тим у практиці викладання іноземних мов часто застосовують перевірені часом стандартні навчальні методи, орієнтовані на граматико-перекладацьких аспект. Вимоги ж до заняття з іноземної мови з часом змінюються та потребують розробки новітні методи навчання.

Тому останнім часом поживавися активний методичний пошук, який сприяє розвитку сучасних інноваційних методичних концепцій навчання іноземних мов. Одним з найпоширеніших методів є комунікативний метод, навчальною метою якого є оволодіння комунікативною компетенцією. Основні складові цього методу включають використання текстів, що змальовують конфліктні ситуації, які спонукають студента до висловлення власної думки; керування навчанням здійснюється не через граматику, а скеровується комунікативними інтенціями (намірами), коли саме студент опиняється в центрі навчання. За таких умов мовне продукування домінує над мовною правильністю й коректністю, допускаються помилки, а мова стає засобом комунікації.

Однією з відмінних рис даного методу є використання всіх функцій ситуації. Комунікативне навчання будується на основі ситуацій, які розуміються як система взаємозв'язків. Головний акцент тут робиться не на відтворенні за допомогою засобів наочності або словесний опис фрагментів дійсності, а на створення ситуації як системи взаємозв'язків між студентами. Обговорення ситуацій, побудованих на основі взаємодії студентів, дозволяє зробити процес навчання іншомовній культурі максимально природним і наближеним до умов реального спілкування.

Комунікативний метод також включає й оволодіння невербальними засобами спілкування, такими як жести, міміка, пози, дистанція, що є додатковим чинником при запам'ятовуванні лексичного і будь-якого іншого матеріалу.

Специфічною рисою комунікативного методу є також використання умовно-мовних вправ, тобто таких вправ, які побудовані на повному або частковому повторенні реплік викладача. У міру набуття знань і навичок характер умовно-мовних вправ стає все більш складним, поки необхідність у них не вичерпує себе, коли вислови учнів не стають самостійними й осмисленими [8, с. 84].

Очевидною перевагою цього методу є те, що студенти вдосконалюють навички усного мовлення, долаючи страх перед помилками. При цьому до недоліків відносять той факт, що не надається належної уваги якості мови студента, а комунікативна компетенція досить швидко досягає своїх меж.

Не менш важливим методом на сьогоднішньому етапі викладання іноземних мов уважають проектний метод, в основі якого перебуває активне навчання студентів. Іншими словами, завдання викладача полягає не в навчанні, а сприянні навчальному процесу, тобто заняття є орієнтованим на дію, студентів спонукають самостійно конструювати свої знання (наприклад, в рамках проектної діяльності), а в центрі навчання знаходиться продукування мови.

Яскравим прикладом застосування проектного методу є використання підручника "Project English", (Т. Хатчинсон, 1985, Oxford) [10]. У кінці кожного циклу програмного підручника передбачається виконання спеціального завдання "My Project", на якому студенти розробляють та наводять свій проект, наприклад, "The higher education establishment I would like to go to" – "Вищий навчальний заклад, до якого я б бажав ходити"), "What we can do to help people" – "Що ми можемо зробити, щоб допомогти людям"), "Let's make the world a better place" – "Зробимо світ кращим" та інші.

Переваги цього методу полягають у тому, що під час навчання відбувається підготовка студентів до реального життя, реальних життєвих ситуацій. При цьому недоліків методу ще не було зафіксовано фахівцями з проектної методики.

Стосовно діяльнісного методу навчання англійській мові, то в його основі знаходиться діяльнісна концепція навчання, представлена теорією поетапного формування розумових дій студента. Спираючись на цю теорію, протягом декількох років під керівництвом П. Я. Гальперіна і І. І. Лясова [3] велася розробка технології навчання, яку потім назвали діяльнісним методом.

По своїй суті, діяльнісний метод співвідносний з діяльнісним підходом, в основі якого знаходиться ідея про активність об'єкту, що пізнає, про навчання як активну свідому творчу діяльність. Цей метод, який може використовуватися під час роботи з будь-яким мовними завданнями, має на меті навчання спілкування в єдності всіх його функцій: регулятивної, пізнавальної та ціннісно-орієнтаційної.

Окремо слід окреслити специфіку дистанційної форми навчання, яка є наймолодшою з усіх названих методів навчання іноземних мов. Як відомо, останніми роками університети різних країн звернули увагу на те, що існує можливість використання комп'ютерних телекомунікаційних технологій з метою навчання на відстані, у тому числі й іноземним мовам. На відміну від інших форм заочного навчання, навчання на основі комп'ютерних телекомунікаційних засобів надає можливість оперативної передачі будь-якої інформації на відстані, зберігання цієї інформації в пам'яті протягом потрібного часу, її редагування, інтерактивності за допомогою спеціально створеної для цієї мети мультимедійної інфор-

мації й оперативного зворотного зв'язку з викладачем та іншими учасниками навчального курсу; доступу до різних джерел інформації, у тому числі віддаленим і розподіленим базам даних, численним конференціям по всьому світу через систему Internet, організації сумісних телекомунікаційних проєктів, а також міжнародних, електронних конференцій, комп'ютерних аудіо– і відео конференцій тощо.

При цьому вважають [2, с. 128], що ефективність дистанційного навчання залежить від чотирьох чинників: ефективної взаємодії викладача і студента, які розділені відстанню; педагогічних технологій, що використовуються при цьому; ефективності розроблених методичних матеріалів і способів їх доставки; ефективності зворотного зв'язку. Інакше кажучи, ефективність дистанційного навчання залежить від організації і методичної якості матеріалів, що використовуються, а також майстерності педагогів, що беруть участь у цьому процесі.

Перевагами дистанційного навчання є більш ретельне і детальне планування діяльності того, хто навчається, її раціональну організацію, чітку постановку задач і мети навчання, доставку необхідних навчальних матеріалів. Вельми важливим елементом дистанційного навчання є передбачення високоефективного зворотного зв'язку, який би запевнював студентів у правильності їхніх дій, адже ключове поняття освітніх програм дистанційного навчання – інтерактивність.

Сучасні інформаційні технології дають необмежені можливості рішення проблеми дистанційного навчання, оскільки стало можливим зберігання, опрацювання й доставка інформації будь-якого обсягу і змісту на будь-яку відстань [9]. За таких умов на перший план реалізації системи дистанційного навчання виходить методологічна й змістовна його організація. При цьому береться до уваги не лише відбір змісту для засвоєння, але і структурна організація навчального матеріалу.

Отже, на підставі виконаного розгляду сучасних тенденцій у викладанні іноземної мови можна зробити висновок, що якісна мовна підготовка студентів сьогодні не можлива без використання сучасних освітніх технологій. Іншими словами, під час навчання іноземних мов у ВНЗ не має бути місця для зазубрювання чи бездумного запам'ятовування текстів іноземною мовою, що не має практичної цінності для майбутньої життєдіяльності студентів. На заміну їм прийшли такі ефективні методи, як комунікативний, діяльнісний метод, проєктне навчання та інші. Окремо або в комбінації з іншими методами, пропонується також дистанційні освітні програми. Сучасні технології в освіті – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, проєктна робота в навчанні, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами з іноземних мов (система мультимедіа), дистанційні технології в навчанні іноземних мов, створення

презентацій в програмі Power Point, використання інтернет-ресурсів, навчання іноземної мови в комп’ютерному середовищі (форуми, блоги, електронна пошта), новітні тестові технології тощо.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика. – М.: Академия, 2005. – 336 с.
3. Ильясов И. И. Структура процесса учения. – М.: Логос, 1986. – 200 с.
4. Китайгородская Г. А. Интенсивное обучение иностранным языкам. Теория и практика. – Второе издание, переработанное и дополненное. – М., 2009. – 345 с.
5. Копышева А. В. Английский язык. Современные методы обучения. – ТетраСистемс, 2007. – 352 с.
6. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2008. – 447 с.
7. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколасвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
8. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М., 1991. – 280 с.
9. Побоква О. А., Немченко А. А. Новые технологии в обучении языку: проектная работа // Новые возможности общения: достижения лингвистики, технологии и методики преподавания языков. – Иркутск, 2003. – 420 с.
10. Hutchinson T. Project English, Students Book. – Oxford: Oxford University Press. – 1985. – 215 с.